

دانشگاه علوم پزشکی
و خدمات بهداشتی درمانی بوشهر

«مدیریت پژوهشی»

عنوان طرح پژوهشی:

« درک دانشجویان پرستاری از تصمیم گیری بالینی»

مجری طرح :

فائزه جهان پور، پرویز عضدی

همکاران طرح :

۱- دکتر فرخنده شریف

سال ۱۳۸۹

سپاسگزاری

بدینوسیله بر خود لازم می دانم که از زحمات بی شائبه معاونت محترم پژوهشی و همچنین کلیه دانشجویان سال آخر پرستاری که بعنوان همکاران این طرح کمال همکاری را با من داشته اند تشکر و قدردانی نمایم.

فهرست مندرجات

- صفحه عنوان
- خلاصه پژوهش
- مقدمه (بیان مسئله)
- روش پژوهش
- نتایج
- بحث و نتیجه گیری
- فهرست منابع

خلاصه گزارش :

مقدمه : تمامی پرستاران به جهت برآوردن نیازهای بیماران و انجام مداخلات لازم در حین کار روزانه نیاز به اخذ تصمیمات بالینی به طور صحیح و سریع دارند . ولی تحقیقات موجود نشان می دهد که همه پرستاران توانایی اخذ تصمیمات بالینی را به نحو احسن کسب نمی نمایند. با توجه به اینکه این توانایی از دوران دانشجویی آموخته می گردد لذا بررسی تجارب واقعی دانشجویان در ارتباط با تصمیمات بالینی که هدف اصلی این پژوهش است گامی در جهت ارتقا و بهبود تصمیم گیری بالینی خواهد بود

روش پژوهش : این مطالعه یک پژوهش کیفی است . جامعه پژوهش را کلیه دانشجویان پرستاری سال آخر تشکیل می دهند . تعداد ۲۹ دانشجو با استفاده از روش نمونه گیری هدفمند انتخاب و در طی ۶ جلسه مصاحبه گروه مدار مورد مصاحبه نیمه ساختارمند قرار گرفتند. داده ها با استفاده از روش تحلیل کلاریزی مورد تحلیل قرار گرفتند.

یافته ها : سه درونمایه بدست آمده از ت حلیل داده ها شامل مهارت الگوی نقش ، اضطراب در دوره دانشجویی و جدایی تئوری از بالین بعنوان مفاهیم اصلی داده ها می باشند.

بحث و نتیجه گیری : علی رغم اینکه بهبود تصمیمات بالینی دانشجویان پرستاری نقطه تمرکز آموزش پرستاری امروز دنیا می باشد ولی دانشجویان شرکت کننده در این پژوهش از توانایی خود در اخذ تصمیمات بالینی رضایت نداشتند لذا بر اساس یافته های این پژوهش پیشنهاد می گردد که مسئولین آموزش و درمان پرستاری با بهبود محیط آموزش بالینی و ارتقا علم و مهارت مربیان در جهت کاهش اضطراب دانشجویان، ارتقا علم و مهارت و افزایش اعتماد به نفس آنها برای اخذ تصمیمات بالینی اقدام نمایند. در این میان استفاده از راهبردهایی در جهت افزایش پیوست تئوری و بالین از ضروریات می باشد.

کلید واژه ها :

تصمیم گیری بالینی ، دانشجوی پرستاری ، مربی بالینی

مقدمه :

تصمیم گیری به معنای فرآیند انتخاب از میان گزینه هاست (۱). تمامی پرستاران به جهت برآوردن نیازهای بیماران و انجام مداخلات لازم در حین کار روزانه تصمیماتی اخذ می نمایند گر چه در بسیاری از فعالیتهای بشری از جمله پرستاری امکان قضاوت اشتباه وجود دارد ولی تعهد حرفه ای پرستاری ایجاب می نماید که این اشتباهات را به حداقل رسانده و سعی در اخذ تصمیمات قابل توضیح و قابل دفاع داشته باشد به همین دلیل پرستاری امروز تأکیدی بیش از پیش بر روی پاسخگو بودن پرستاران برای تصمیمات بالینی شان دارد. (۲). در سالهای اخیر با افزایش و توسعه نقشهای پرستاری همچون ارتقاء سلامتی ، اطلاع رسانی به بیمار در مورد تشخیص و پیش آگهی ، بررسی عوامل خطرزای سلامتی ، غربالگری علائم اولیه بیماری ها و فعالیتهای جامعه محور دیگر ، اهمیت تصمیمات مؤثر پرستاران بیش از پیش نمایان گردیده است (۳).

تعدادی از تحقیقات که در داخل و خارج کشور در زمینه بررسی علل عملکرد ضعیف بالینی پرستاران انجام شده است مشکل را به احساس بی قدرتی و عدم دخالت پرستاران در فرایند تصمیم گیری ارتباط داده اند (۴). تحقیقات نشان می دهد که پرستاران علاقه ای به انجام تصمیم گیری در مورد بیمارشان ندارند و این کار را به سایر همکاران واگذار می کنند ، زیرا از جوابگویی به دیگران در مقابل تصمیمشان ترس دارند و علاوه بر این پرستاران توانایی تصمیم گیری صحیح ، سریع و مؤثر را بطور مطلوب کسب نمی نمایند . با توجه به اهمیت تصمیم گیری مناسب توسط پرستار، لازم است که در حرفه پرستاری برای ارتقاء توانایی تصمیم گیری بالینی پرستاران تلاش شود ، به این معنی که موانع و تسهیل کننده های مؤثر را مشخص نموده و راهکارهایی در جهت بهبود تصمیم گیری ها ارائه گردد. لذا انجام پژوهشی که بر مبنای دید گاه های خود پرستاران بوده و عوامل مؤثر بر فرآیند تصمیم گیری را واضح نماید ضرورت دارد. (۵) .

دانشجویان پرستاری نیز مهارت تصمیم گیری بالینی را در حد مطلوب نمی آموزند . شواهدی وجود دارد که نشان می دهد در برنامه های آموزش پرستاری مهارت تصمیم گیری بطور مؤثری ارائه نمی گردد (۶) . همچنین تحقیقات اندکی بر روی نحوه یادگیری تصمیم گیری بالینی دانشجویان و اینکه چگونه فرآیند تصمیم گیری بالینی را به کار می برند انجام شده است . (۷) قضاوت بالینی فرآیند پیچیده ای است که نیاز به دو عنصر دارد : دانش ویژه آن حیطه و فرآیند تصمیم گیری عمومی . دانش مورد نیاز در طول دوره چهار ساله پرستاری به دانشجویان ارائه می شود ولی درک کمی در مورد فرآیند تصمیم گیری پرستاران وجود دارد . دانسته های کمی در مورد عوامل تسهیل کننده کسب مهارت تصمیم گیری و یا سطح مهارتی که در سالهای مختلف از آموزش کسب می کنند موجود است. (۸).

برای رفع این مشکل تکامل مهارت‌های تصمیم‌گیری، مهمترین نقطه تمرکز آموزش پرستاری امروز شده است. با توجه به اینکه تکامل مهارت‌های تصمیم‌گیری بالینی یکی از مهمترین نکات مورد توجه پرستاری گردیده است (۴) و همچنین با توجه به اینکه تحقیقات کمی انجام شده تا کنون نتوانسته فرایند موجود در تصمیم‌گیری بالینی پرستاران را کاملاً مشخص نماید و عوامل موثر در یادگیری تصمیم‌گیری را بخصوص در ایران روشن نمایند لذا انجام پژوهشی کیفی که بر مبنای تجارب واقعی دانشجویان بوده و اجزای فرایند تصمیم‌گیری را روشن نماید، لازم می‌باشد استفاده از تحقیقات کیفی پژوهش در واضح نمودن این عوامل بیشترین کارایی را دارند، و این فرصت را فراهم می‌کنند که عوامل و فرایندهای موجود را با توجه به زمینه موجود در پرستاری کشور ایران روشن شود.

تصمیم‌گیری بالینی یکی از وظائف اصلی پرستاران است ولی پژوهش‌ها نشان می‌دهند که پرستاران و دانشجویان قادر به انجام این مهم به نحو احسن نیستند لذا پژوهشگر بر آن شد تا برای اولین بار با استفاده از پژوهش کیفی، به روشن سازی فرایند تصمیم‌گیری بالینی در دانشجویان پرستاری بپردازد. هدف این است که با استفاده از مطالعه کیفی و با بهره‌گیری از تجارب دانشجویان پرستاری و همچنین با در نظر گرفتن کلیه شرایط فرهنگی، اقتصادی، اجتماعی، مذهبی و بهداشتی کشور ایران به مشخص نمودن اجزا، متغیرها و مفاهیم استخراج شده از داده‌ها بپردازد و ماهیت تجربه دانشجویان پرستاری را کشف کند. به عقیده پژوهشگر مشخص شدن فرایندهای موجود در تجارب تصمیم‌گیری بالینی دانشجویان نه تنها میتواند موجب جلب توجه رهبران آموزش پرستاری کشور ایران به اهمیت این مسئله شود بلکه به جهت ارائه راهکارهای موثر برای آموزش این مهم مفید می‌باشد. بهبود تصمیم‌گیری‌های فارغ التحصیلان میتواند در توانمند ساختن پرستاران جهت اخذ تصمیمات بالینی موثر، کمک کننده بوده و در راستای ارتقای کیفیت عملکرد پرستاری قرار گرفته، موجب افزایش رضایت جامعه از این خدمات شود، و از سویی دیگر در کاهش خطاهای ناخواسته شغلی و بالطبع کاهش تنش‌های کاری و نارضایتی پرستاران مفید باشد.

با توجه به موارد ذکر شده واضح و مبهره است که از یک دانشجوی پرستاری انتظار می‌رود در طول دوره آموزش پرستاری بطور مؤثری مهارت‌های تصمیم‌گیری بالینی را کسب نماید و بر مراکز آموزش پرستاری است که کسب این مهارت را در دانشجویان تسهیل نمایند. نخستین گام در این راستا بررسی فرایند موجود و فاکتورهای مؤثر بر تصمیم‌گیری بالینی دانشجویان است که هدف اصلی این پژوهش می‌باشد.

مروری بر مطالعات قبلی :

یک پژوهش پدیده شناسی در سال ۲۰۰۵ توسط گارت با هدف بررسی انتظارات و درک دانشجویان پرستاری از تصمیم گیری بالینی در کشور کانادا صورت گرفت . وی پس از یک مصاحبه متمرکز^۱ با ۱۲ دانشجوی سال آخر پرستاری نتایج زیر را گزارش نمود :

دانشجویان تجربه را از مهارت‌های شناختی مؤثر تر دانسته و به محدودیت عمق دانش خود اشاره نموده اند ، آنها همچنین محدودیت کاربرد تئوری های تصمیم گیری در بالین را از عوامل مهم بشمار آورده ، بخصوص که تجارب خود را کم می دانند . همچنین آنها داشتن دانش کافی در آن زمینه خاص بالینی را مهم دانسته اند . توصیه پژوهشگر ، آموزش دادن مهارت‌های تصمیم گیری بالینی به دانشجویان است ، همچنین وی ابراز می کند که استفاده از روشهای تعاملی مثل شبیه سازی و تمرین های استدلالی مبتنی بر کامپیوتر به دانشجویان در کاربرد دانش نظری در بالین کمک خواهد کرد. (۵)

پژوهش دیگری با هدف اندازه گیری مهارت تصمیم گیری بالینی در دانشجویان سطوح مختلف آموزش پرستاری ، در دانشگاه دیکلین در اس‌ترالیا صورت گرفت. ۳ نوع مسئله بالینی با درجات مختلف پیچیدگی مطرح شد و ۶۰ دانشجوی سال ۲ و ۳ با دو سطح معدل های بالا و پائین کلاس مسئول حل این مسئله ها شدند . نتایج نشان داد که در مسائل با پیچیدگی کم توانایی آکادمیکی در تصمیم گیری بالینی مؤثر بوده است ولی هر چه به پیچیدگی مسئله افزوده شود وجود دانش خاص آن حیطه و تجارب بالینی اهمیت بیشتری می یابد . پژوهشگر مطرح می کند که :

گر چه تصمیم گیری بالینی در پرستاری هسته مرکزی است ولی درک کمی در مورد فرآیند تصمیم گیری پرستاران وجود دارد و دانسته های کمی در مورد عوامل تسهیل کننده کسب مهارت تصمیم گیری در دانشجویان موجود است (۲) .

در مطالعه ای که به منظور تعیین عوامل بازدارنده و تسهیل کننده یادگیری بالینی از دید دانشجویان انجام دادند دریافتند که مستقل نمودن دانشجو از سوی مربی می تواند یادگیری بالینی را تسهیل نماید(۳)

مواد و روش ها :

این پژوهش یک مطالعه کیفی است . در این مطالعه با استفاده از روش کیفی سعی در توصیف تجارب موجود در تصمیم گیری بالینی دانشجویان گردیده و هدف نهایی توصیف فرایندهایی است که در تجارب شرکت کنندگان پژوهش است. پژوهش کیفی رویکردی روشمند و ذهنی برای توصیف

تجربیات زندگی و معنی دادن به آنها است، بر درک کل تمرکز داشته و با فلسفه جامع نگرى حرفه پرستاری منطبق است و پایه فلسفی آن ساختار گرایی^۲ است. فلسفه ساختار گرایی بر این اصل است که برای هر پدیده واقعیات متعددی وجود دارد که بر اساس تجربیات فردی هر شخص درک می گردد. در چارچوب جامع نگر، پژوهش کیفی وسیله ای برای جستجوی عمق، معنا و پیچیدگی موجود در پدیده ها است. پژوهش کیفی مبتنی بر استدلال استقرایی است تمرکز این نوع تحقیق بر فرایندی است که بوسیله آن، مفاهیم در یک بافت مشخص معنا پیدا می کنند. داده های مطالعات کیفی ذهنی هستند و از ادراکات و عقاید شرکت کننده های مطالعه و محقق تشکیل شده اند. یافته های حاصل از مطالعه کیفی منجر به درک یک پدیده در یک موقعیت خاص شده و قابل تعمیم نمی باشد، اما بینشی ایجاد می کنند که راهنمایی برای فعالیت های پرستاری باشند. (۹). روش کیفی مطالعه یک روش استقرایی است که ریشه در علوم اجتماعی و جامعه شناسی دارد و ریشه در داده هایی دارد که در تحقیق بدست آمده اند. (۱۰)

برای پاسخ به سوال اصلی پژوهش: "درک موجود در تصمیم گیری های بالینی دانشجویان پرستاری چیست از ۶ جلسه مصاحبه گروه متمرکز استفاده شده است.

این مطالعه بر روی تعدادی از دانشجویان سال آخر پرستاری به عنوان شرکت کننده های پژوهش انجام گردید. روند انتخاب شرکت کننده ها و انجام مصاحبه ها به این صورت بود که ابتدا افراد حائز شرایط انتخاب و از آنها دعوت شد که در جلسه آشنایی شرکت نمایند. در این جلسه هدف از مطالعه و سایر اطلاعات لازم توضیح داده شد و زمان انجام مصاحبه ها و محل آن با توافق شرکت کنندگان تعیین گردید. قبل از انجام مصاحبه ها، ابتدا برگه اطلاعات برای شرکت کننده در تحقیق داده شد، بعد از مطالعه آن این برگه توسط شرکت کنندگان، به سؤالات آنها جواب داده شد و در صورت تصمیم قطعی برای شرکت در مطالعه برگه رضایت آگاهانه و فرم مشخصات فردی به شرکت کننده ها داده شد تا رضایت آگاهانه از آنها گرفته شود و مشخصات فردی را تکمیل کنند و بدنبال آن مصاحبه ها در گروه های ۶-۵ نفره انجام گردید. هر مصاحبه حدوداً ۲ ساعت طول کشید. در حین مصاحبه مطالب مهم و نکات مورد توجه توسط کمک پژوهشگر یادداشت شد و کلیه صحبتها ضبط گردید. مصاحبه ها با توافق دانشجویان در مکانهایی تشکیل شد که بی سر صدا و آرام بوده و فضای فیزیکی مناسبی داشت. در جلسات مصاحبه پذیرایی بعمل آمد.

بلافاصله بدنبال انجام هر مصاحبه متمرکز با دانشجویان، مصاحبه رونویسی و تحلیل شد و این روند تا پر کردن شکاف در داده ها و برای جمع آوری داده های بیشتر ادامه یافت. تا جایی که داده ها به اشباع رسیده، دیگر یافته جدیدی بدست نیامد و به سوالهای پژوهشگر پاسخ داده شد.

---

²⁹ -constructivism

جامعه پژوهش :

جامعه پژوهش را دانشجویان سال آخر کارشناسی پرستاری دانشگاه علوم پزشکی بوشهر تشکیل دادند .

محیط پژوهش :

محیط پژوهش دانشکده پرستاری و مامایی و بیمارستان های وابسته به دانشگاه علوم پزشکی بوشهر بود

روش نمونه گیری :

در این مطالعه کیفی از نمونه گیری هدفمند استفاده گردید. انتخاب دانشجویان جهت مصاحبه با استفاده از نمونه گیری هدفمند صورت گرفت ، بدین منظور ، پژوهشگر از تعدادی از دانشجویان سال آخر پرستاری که در حال انجام کارورزی در عرصه بوده و مایل به شرکت در پژوهش باشند دعوت نمود. تعداد نمونه های شرکت کننده ۲۹ دانشجو بود . پس از انجام مصاحبه ها بلافاصله تحلیل داده ها انجام شده و مشخص گردید که چه سوالاتی بی جواب مانده است و بر همین اساس نمونه گیری ادامه یافت تا جایی که داده ها به حد اشباع برسند و داده جدیدی دیگر به دست نیاید. در اینجا بود که نمونه گیری خاتمه یافت.

افرادی به عنوان نمونه انتخاب شدند که واجد شرایط زیر بودند: دانشجویانی که در سال چهارم پرستاری بوده ، کلیه دروس تئوری و کارآموزی را به پایان رسانیده باشند و در حال گذراندن کارورزی در عرصه در بخشهای مختلف باشند، و علاوه بر این مایل به شرکت در پژوهش باشند

د- تحلیل آماری که به کار گرفته خواهد شد :

در این مطالعه برای تحلیل از الگوی کلاریزی برای بررسی داده های کیفی بدست آمده از مصاحبه ها استفاده گردید . بر اساس این الگو محقق در ابتدا به توصیف مفهوم تصمیم گیری پرداخته و سپس اقدام به جمع آوری توصیفات پیرامون این مقوله ادامه داد . متن ضبط شده باز نویسی شد، هر مصاحبه چندین بار توسط پژوهشگر سمع گردید بطوریکه تک تک جملات را درک نموده و اصطلاحا در داده ها غوطه ور شد. و به ازای هر یک ساعت مصاحبه ضبط شده ۴۰-۵۰ ساعت وقت مورد نیاز بود تا مصاحبه ها چندین بار گوش داده شوند ، باز نویسی شده تایپ و کد گذاری گردند و مفاهیم استخراج شوند. سپس از نگارش توصیفی جامع در مورد تصمیم گیری بالینی دانشجویان به دست آمد .